

UNGDOM OG LIVSTILFREDSHET

Foto: Erik M. Sundt

Hva tilfører artikkelen?

En spørreundersøkelse blant 1641 norske 15-åring, viste at de generelt opplevde tilfredsstillende støtte fra sine omgivelser. Men jenter skårte signifikant lavere på livstil-

fredshet enn hva gutter gjorde.

Mer om forfatterne:

Else Cathrine Rustad, høyskolelektor, Betanien diakonale høgskole, Institutt for bachelorutdanning i

sykepleie, Oddrun Samdal, førsteamanuensis, Universitetet i Bergen, Det psykologiske fakultet, HEMIL-senteret. Kontakt: else.rustad@betanien.no

Foto: Erik M. Sundt

Bakgrunn: I ungdomsperioden endres foreldrenes betydning som viktigste støtteyttere og venner får økt betydning. Også medelever og lærer er sentrale personer i ungdommens hverdag.

Hensikt: Studiens hensikt er å beskrive sammenheng mellom ungdommers vurdering av sosial støtte fra foreldre, venner, lærer og medelever i forhold til deres opplevelse av livstilfredshet. Samt om gutter og jenter vurderer den sosiale støtten ulikt.

Metode: Dataene ble samlet inn i 2001 ved hjelp av spørreskjemaer og inngår i den norske delen av den internasjonale tverrsnittsundersøkelsen Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC). Blant norske 15-åring besvarte 1641 skjemaene.

Resultater: Regresjonsanalyse viste at ungdommer som opplever mer sosial støtte fra foreldre, venner, medelever og lærer rapporterte høyere livstilfredshet enn dem som opplevde mindre støtte.

Jentene rapporterte lavere livstilfredshet enn guttene.

Konklusjon: Studien viser at i 15-års alder har både foreldre, venner, medelever og lærer stor betydning for ungdommens livstilfredshet. Det er kjønnsforskjeller i disse sammenhengene. Videre forskning og utvikling av intervensjoner bør derfor vektlegge mekanismer knyttet til ulike støtteytteres rolle i sosialisering til kjønnsroller i løpet av ungdomstiden, og dennes betydning for barn og unges livstilfredshet.

» Hvilken betydning har støtte fra foreldre, venner og lærere for norske 15-åringers livstilfredshet?

Forfattere: Else Cathrine Rustad,
Oddrun Samdal

NØKKELORD

- Livskvalitet
- Miljø
- Ungdom
- Kjønn
- Tverrsnittstudie

INTRODUKSJON

En viktig del av helsefremmende arbeid og forskning er å få kunnskap om mekanismer som påvirker barn og unges levestett og vekstvilkår. Ungdommer møter utfordringer knyttet til skolearbeid, etablering av vennenettverk og helserelatert atferd som kosthold, røyking og alkoholforbruk. Tidligere undersøkelser viser at det er sammenheng mellom lav livstilfredshet, sosiale problemer, dårlig tilpasningsevne samt helsekompromitterende atferd som røyking og alkoholmisbruk (1,2). Høy livstilfredshet er positivt knyttet til blant annet psykososiale forhold i form av å ha planer for fremtiden, mulighet for å gjennomføre disse, samt å få hjelp fra omgivelsene ved behov (3). Livstilfredshet kan være en

indikator på positiv utvikling i ungdomsperioden i den grad det assosieres med et levestett som preges av personlig utvikling, helsefremmende atferd og en opplevelse av å inneha et velfungerende sosialt nettverk. I NOU 1998:18 (4) og videre i Stortingsmelding 16 (2002–2003) (5), fokuseres det særlig på betydningen av familie og nærmiljø i oppveksten. I 15-års alder omfatter hverdagen ulike sosiale arenaer, herunder hjem, skole og fritid. Tidligere forskning viser at sosial støtte kan knyttes positivt til helse (6–9). Men de fleste studier av ungdommers sosiale relasjoner og bruk av sosial støtte har fokusert på en enkelt arena, eksempelvis skole (10) eller fritid (11). For å få et bredere inntrykk av hvilke sosiale ressurser norske ungdommer samlet har tilgjengelig og om noen kan se ut til å ha større betydning enn andre, er det nødvendig samlet å vurdere betydningen av både foreldre, venner, medelever og lærer.

TEORETISK BAKGRUNN

Begrepet livstilfredshet har sitt utgangspunkt i en økende fokusering på enkeltmenneskets behov og et helsebegrep

som innbefatter mer enn fravær av sykdom (12,13). Begrepet kan kort sammenfattes som den generelle subjektive opplevelse av «hvor fornøyd man er med livet»– her omtalt som «livstilfredshet». Ifølge Baumeister og Learys tilhørighetshypotese (14), er det et grunnleggende menneskelig behov å være en del av positive, interpersonlige forhold. Dette innebærer to faktorer: Alle mennesker søker å tilfredsstillende et minimum av mellommenneskelige relasjoner. Og sosiale relasjoner må finne sted innenfor stabile rammer og kjennetegnes av et felles positivt engasjement i den/de andres velferd for at den enkelte skal oppleve tilfredsstillende tilhørighet. Cohen og Wills omtaler sosial støtte som ressurser som tilbys fra andre personer (6). En kan definere to typer sosiale relasjoner; formelle og uformelle (15). Uformelle relasjoner gir støtte på bakgrunn av tilknytning til personen samt personens opplevde behov. Foreldre og venner vil for eksempel kunne gi viktig støtte i ulike typer situasjoner i kraft av deres nærhet og omsorg for den enkelte ungdom. Formelle relasjoner tilbyr støtte innenfor

rammene av sin rolle og profesjon (16). I skolen vil for eksempel lærer gi støtte i tilknytning til elevrollen både med hensyn til læring og generelle forhold knyttet til elevens utvikling og trivsel. På tilsvarende måte vil helsesøster kunne tilby støtte for å fremme elevenes helse og trivsel.

KJØNNSFORSKJELLER

Maskuline versus feminine egenskaper er distinkte på tvers av kulturer og uavhengig av alder (17,18). Det er en oppfatning at sosialisering inn i stereotypiske kjønnsroller intensiveres i ungdomsperioden, på grunnlag av de pubertetsmessige forskjeller som da gjør seg gjeldende (19). Tidligere forskning viser at gutter og jenter bruker støtte fra omgivelsene på forskjellig måte (20) der jenter åpner for og søker omgivelsenes engasjement og støtte i større grad enn gutter (21). Jenters vennforhold er ofte en-til-en relasjoner hvor begge er likeverdige og knyttet til hverandre (22). Gutter danner større grupper som er hierarkisk strukturerte (23). Det er naturlig å anta at de ulike vennestrukturere innebærer ulike typer sosial støtte.

Hensikt

Hensikten med artikkelen er å undersøke hvordan norske 15-åringler vurderer sosial støtte fra de antatt nærmeste støtteytterne, herunder mor, far, og venner, samt skolerelatert støtte fra lærer, foreldre og medelever i forhold til opplevd livstilfredshet. På bakgrunn av dette vil følgende forskningsspørsmål bli belyst:

- Rapporterer gutter og jenter ulik livstilfredshet?
- Vurderer gutter og jenter

sosial støtte fra støtteytterne forskjellig?

- Har sosial støtte fra støtteytterne større betydning for jenters livstilfredshet sammenlignet med gutters livstilfredshet?

METODE

Health Behaviour in School-aged Children (HBSC)

Dataene er hentet fra undersøkelsen Health Behaviour in School-aged Children (HBSC). HBSC (www.hbsc.org) – ble etablert i 1982 som et samarbeidsprosjekt mellom forskere fra Norge, England og Finland. Undersøkelsen er tilknyttet WHO's Europakontor, og inkluderer per i dag over 40 nasjoner. HBSC har som mål å få økt innsikt i livsstilmønstre og psykososiale forhold som er gjeldende i ungdomstiden, og som på sikt vil kunne ha helsemessige konsekvenser. Studien gjennomføres hvert fjerde år blant barn i alderen 11, 13 og 15 år. Norge har deltatt i samtlige undersøkelser i prosjektet (24).

Utvalg

HBSC er en skolebasert undersøkelse. Det norske utvalget trekkes systematisk fra en geografisk stratifisert liste av alle sjetten-, åttende- og tiendeklasser i grunnskolen. De presenterte resultater her, er basert på de norske dataene fra 15-åringene i undersøkelsen som ble gjennomført i desember 2001. Til sammen 1641 15-åringler inngår i studien, noe som utgjør en svarprosent på 78.

Datasamling

Dataene samles inn ved hjelp av spørreskjema som elevene fyller ut individuelt i løpet av en skoletime under tilsyn av lærer. Sammen med spørreskjemaet

fulgte en introduksjonstekst, som kort fortalte om undersøkelsen og hvordan konfidensialiteten ville bli ivaretatt, samt informasjon om hvordan skjemaene skulle fylles ut. Hver enkelt elev puttet sitt svarskjema i en konvolutt som kunne forsegles, før det ble levert inn.

Etikk

HBSC i Norge har vært til etisk vurdering både i Regional etisk komité og personvernombudet hos Datafaglig Sekretariat. Deltakelsen har vært frivillig på alle nivå, og med full konfidensialitet for deltakerne. Elevenes foreldre har blitt skriftlig informert om undersøkelsen og hva den omfatter, og har hatt mulighet for å reservere seg mot at deres barn deltok. Elevene ble også informert om deres mulighet til å la være å delta.

Spørreskjema og dataanalyse

Skjemaet som benyttes har sitt utgangspunkt i et internasjonalt standardisert spørreskjema, utviklet av forskere fra alle nasjoner som deltar i HBSC. Instrumentet har gjennomgått omfattende validering og revisjon i løpet av de årene prosjektet har vært gjennomført. Hvert land har gjennomført pilotstudier for å bekrefte at oversettelser, forståelse av skjemaet og generell gjennomføring av undersøkelsen fungerer etter intensjonen (24). Nedenfor presenteres skalaene som brukes i den foreliggende studien.

Livstilfredshet

Livstilfredshet ble målt ved hjelp av Huebners «Students' Life Satisfaction Scale» (SLSS) (25). SLSS er en selvrapporeringsskala hvor ni påstander om tilfredshet skal graderes fra «aldri», «av og til», «ofte»

eller «nesten alltid». Påstandene strekker seg fra hvor tilfreds vedkommende er med tilværelsen («jeg er fornøyd med hvordan jeg har det for tiden»), til en vurdering av sin tilværelse opp mot andre i samme situasjon («jeg har det bedre enn de fleste andre på min alder»). Chronbach's alfa ble benyttet for å måle skalaens reliabilitet. SLSS ga samlet en $=0,89$. I validitetsstudier diskriminerer SLSS signifikant andre skalaer knyttet til depresjon og indre/ytre gradert problematferd (26).

Sosial støtte

Skalaen om problemrelatert støtte har vært inkludert i spørreskjemaet siden 1989 (24). Elevene ble bedt om å svare på hvor lett eller hvor vanskelig de synes det er å snakke med andre om ting som virkelig plager dem. Svaralternativene var rangert fra 1 til 5, hvor høy skåre representerer høy grad av opplevd støtte mens lav skåre representerer lav grad av opplevd støtte. Skalaen omfattet henholdsvis

fremsto som en komponent. Mor og far derimot, sammenfalt både i kategori venner og søsken. Reliabilitetstest viste at problemrelatert støtteskalaen i sin helhet oppnår $=0,3,65$. Mor og far i en samlet underskala gir $=0,3,50$, søsken $0,32$, mens vennevariablene samlet i en skala viser $=0,77$. Ettersom mor og far samlet sett ikke oppnår tilfredsstillende reliabilitet, ble det besluttet å bruke variablene hver for seg. For å få et bilde av venners betydning for ungdommers livstilfredshet benyttes vennevariablene, henholdsvis bestevenn, venn av samme kjønn og venn av motsatt kjønn, enkeltvis i de deskriptive analysene. Vennevariablene slås sammen og benyttes som en delskala i regresjonsanalysen. Ettersom 75 prosent av ungdommene svarer at de ikke har stefar, og nesten 80 prosent responderer at de ikke har stemor, ble disse variablene ikke tatt med i de videre analysene. Variablene vedrørende eldre søsken ble tatt vekk på grunnlag av lav reliabilitet, i

og «mine foreldre er villige til å hjelpe meg med skolearbeidet». Spørsmålene besvares med en fempunkts Likert-skala fra «helt enig» til «helt uenig». Faktorenanalysen viste tre komponenter som alle hadde en egenverdi over 1. Disse forklarte totalt 59 prosent av variansen. Dette underbygger følgende skala-inndeling: Lærerstøtte ($=0,82$), skolerelatert støtte fra foreldre ($=0,85$) og medelevstøtte ($=0,74$). Skalaen som helhet oppnådde en $=0,82$. Torsheim har anvendt tilsvarende inndeling i sin studie hvor delskalaene om lærerstøtte og medelevstøtte ble test-retestet på et utvalg på 315 elever i alderen 13–15 år. Test-retest korrelasjon var $0,69$ (ICC) for lærerstøtte og $0,74$ (ICC) for medelevstøtte (28)

Statistiske analyser

Dataene er analysert ved bruk av SPSS versjon 12,0. Deskriptive analyser inkluderer frekvenser, gjennomsnittsskår, standardavvik og konfidensintervall. Dataene er delt på kjønn, og signifikans for kjønnsforskjeller er undersøkt ved hjelp av MANOVA. Chronbach's alfa er benyttet som reliabilitetsindeks. Manglende data på individnivå er svært lav, i størrelsesorden 1–5 prosent. For å vurdere i hvilken grad de ulike støtteytterne bidrar til å forklare variansen i livstilfredshet, ble det gjennomført regresjonsanalyser, også her var dataene delt på kjønn. Alle presenterte forskjeller mellom kjønn er signifikante på nivå $p<0,001$.

RESULTATER

Ungdommene skårte generelt høyt på livstilfredshet. Standardavvikene var lave, og konfidensintervallene viste at det er liten spredning i materialet.

” Guttene rapporterte høyere livstilfredshet enn jentene.

mor, far, stemor, stefar, eldre bror, eldre søster, bestevenn, venn av samme kjønn og venn av motsatt kjønn. For å vurdere hvorvidt skalaen om problemrelatert støtte kunne samles i underskalaene foreldre, søsken og venner, ble det gjennomført faktoranalyse, hvor fem komponenter viste egenverdi over 1. Tre av disse, som til sammen forklarte 47 prosent av variansen, ble vurdert tilfredsstillende for Varimaxrotasjon. Vennevariablene utgjorde en komponent, og steforeldre og søsken

tillegg til at over halvparten av ungdommene svarte at de ikke hadde eldre søsken.

«The Teacher and Classmate Support Scale» (TCMS) benyttes for å måle sosial støtte fra lærere og medelever, mens en egen skala er utviklet for å kartlegge skolerelatert støtte fra foreldre (27). Hver av de tre stigen har i alt fem spørsmål av typen «lærerne oppmuntrer meg til å si det jeg mener i klassen», «når en i klassen er lei seg, er det alltid noen andre i klassen som vil prøve å hjelpe»

Guttene rapporterte høyere livstilfredshet enn jentene (tabell 1). Over 80 prosent av det totale utvalget vurderte å kunne motta middels til høy grad av sosial støtte.

En høyere andel av ungdommene fant det lett å henvende

levde å få fra foreldre, lærer og medelever i skolesammenheng (tabell 1).

Samlet sett forklarte sosial støtte dobbelt så mye av variansen ($R^2 \times 3$) i jenters livstilfredshet sammenlignet med gutters livstilfredshet (Jenter: $R^2 \times 3 = ,27$,

forskning kjønnsforskjeller i depresjon hos 14-åringene, hvor jenters kroppsbilde i tilknytning til pubertale endringer kan medføre redusert selvtillit (31). Det er naturlig å anta at samme mekanismer også vil kunne ha innflytelse på opplevd livstilfredshet.

” Vennestøtte er sentralt for ungdommers livstilfredshet.

seg til mor ved problemer, sammenlignet med far. Gutter skårte gjennomsnittlig høyere enn jentene på problemrelatert støtte fra far (3,5 versus 3,2, variasjonsbredde 1–5). Begge kjønn skårte gjennomsnittlig høyt på støtte fra bestevenn, og jenter skårte høyere enn gutter (jenter 4,5 gutter 4,1, variasjonsbredde 1–5). Tilsvarende tendens ble observert for å snakke med venn av samme kjønn (gjennomsnitt gutter 3,9, jenter 4,2, variasjonsbredde 1–5). Sammenlignet med lærere og medelever oppnådde foreldre den høyeste gjennomsnittsverdi (gjennomsnitt = 4,3, variasjonsbredde 1–5) når det gjaldt sosial støtte i skolesammenheng. Medelever og lærer hadde en gjennomsnittlig skåre på henholdsvis 3,8 og 3,5. Det var ingen signifikant forskjell på kjønnene i den støtte de opp-

gutter: $R^2 \times 3 = ,13$). For gutter var det støtte fra lærer ($= ,14$), etterfulgt av støtte fra medelever ($= ,13$) og problemrelatert støtte fra far ($= ,12$ $p = ,003$), som var av størst betydning for å forklare variansen i livstilfredshet. For jenter var det skolerelatert støtte fra foreldre som innehadde den høyeste betaværdien ($= ,20$), etterfulgt av støtte fra lærer ($= ,17$), problemrelatert støtte fra far ($= ,16$) og støtte fra medelever ($= ,14$) (tabell 2).

DRØFTING

Kjønnsforskjeller

Resultatene viste at 15-åringene generelt opplevde tilfredsstillende støtte fra sine omgivelser. Men jenter skårte signifikant lavere på livstilfredshet enn hva gutter gjorde. Også i tidligere studier fremkommer liknende resultater (29,30). Videre viser

Foreldrestøtte

Støtte fra foreldre så i studien ut til å henge positivt sammen med ungdommens livstilfredshet. Tidligere studier viser at kvalitative faktorer ved forholdet til ens foreldre/foresatte er av størst betydning for livstilfredshet hos ungdom (32). Forskning har vist at kvaliteter som ligger til grunn for den opplevde støtten, kjennetegnes av omsorg (33), aksept og affekt (34) og opplevelse av fellesskap (35).

Støtte fra foreldre forklarte mer av jenters livstilfredshet enn gutters, men begge foreldre bidro signifikant overfor begge kjønns livstilfredshet. Likevel var betydningen av å snakke med far større enn å snakke med mor, og resultatet var gjeldende for både gutter og jenter. Umiddelbart kan regresjonsanalysene synes motstridende til den deskriptive statistikken, hvor 25 prosent flere ungdommer rapporterte at det var lettere å prate med mor enn med far. Sistnevnte resultat samsvarer med tidligere studier hvor mor skårer signifikant høyere på egenskaper som aksept, engasjement og kognitiv forståelse (36), faktorer som kan antas som viktige vedrørende sosial støtte og livstilfredshet. Men det er ikke konsensus innen forskningen hvorvidt far er av lik eller større betydning for opplevd livstilfredshet (37). De fleste barn har et nærmere forhold til mor, formet gjennom barndommen, hvor mor ser ut til å fremstå som den

TABELL 1: Reliabilitetsverdier for samlede skalaer og delskalaer.

SKALA	VARIABLER	ALPHA
Livstilfredshet (Students' Life Satisfaction Scale)	9	0,89
Kommunikasjonsskala	5	0,65
Snakke med venner	3	0,77
Skolestøtte (The Teacher and Classmate Support Scale)	14	0,82
Skolestøtte lærer	5	0,82
Skolestøtte foreldre	5	0,85
Skolestøtte venner	4	0,74

TABELL 2: Deskriptive resultater for livstilfredshet, kommunikasjonskala og skolestøtteskala, fordelt på kjønn.

VARIABEL	Kjønn	n	Min.	Maks.	Gj.snitt	SD	CI 95 %	Sig.
LIVSTILFREDSHET	Gutt	767	1,00	4,00	3,0	0,59	2,97-3,05	***
	Jente	794	1,00	4,00	2,8	0,62	2,71-2,80	
KOMMUNIKASJONSSKALA								
Snakke med far	Gutt	788	1	5	3,5	1,12	3,41-3,57	***
	Jente	821	1	5	3,2	1,04	3,13-3,27	
Snakke med mor	Gutt	792	1	5	3,9	0,94	3,85-3,95	n.s.
	Jente	824	1	5	4,0	0,93	3,92-4,05	
Snakke med bestevenn	Gutt	787	1	5	4,1	0,92	3,99-4,12	***
	Jente	820	1	5	4,5	0,75	4,47-4,57	
Snakke med venn samme kjønn	Gutt	788	1	5	3,9	0,91	3,79-3,92	***
	Jente	822	1	5	4,2	0,75	4,16-4,26	
Snakke med venn motsatt kjønn	Gutt	785	1	5	3,7	1,00	3,65-3,79	n.s.
	Jente	817	1	5	3,6	1,02	3,57-3,71	
SKOLESTØTTE (TCMS)								
Lærerstøtte	Gutt	800	1	5	3,5	0,86	3,41-3,53	n.s.
	Jente	827	1	5	3,4	0,79	3,42-3,53	
Foreldrestøtte	Gutt	799	1	5	4,3	0,70	4,29-4,39	n.s.
	Jente	828	1	5	4,3	0,69	4,31-4,40	
Elevstøtte	Gutt	799	1	5	3,8	0,67	3,80-3,90	n.s.
	Jente	827	1	5	3,8	0,76	3,75-3,85	

CI= konfidensintervall 95 %, SD= standardavvik. ***p<.001; **p<.01; *p<.05; n.s.: non significant.

sentrale omsorgspersonen (38). Hetland finner i sin studie at fars støtte har stor betydning ved at den modererer effekten av mobbing på helseplager (39). Grad av støtte fra far kan være uttrykk for generelle affektive kvaliteter ved familien. Affektiv tilknytning har tidligere vist positiv sammenheng med opplevd livstilfredshet hos ungdom (40).

Venners og medelevers betydning

Vennestøtte er sentralt for ungdommers livstilfredshet. Men sosiale omgivelers betydning for gutter og jenter kan antas å virke gjennom forskjellige mekanismer. I resultatene ble dette reflektert gjennom hvilke av vennestøttevariablene som bidro mest overfor kjønnenes livstil-

fredshet. For jenter hadde støtte fra både venner og medelever stor betydning for livstilfredshet. Og dobbelt så stor andel av jentene som sa det var vanskelig å prate med venner vurderte sin livstilfredshet som lav, sammenlignet med resultatene for gutter. Rudolph (41) peker på hvordan jenter mer enn gutter engasjerer seg psykisk og emosjonelt for å ivareta sosiale relasjoner som er av betydning for dem. Jenter er også mer fokusert på hvordan de evalueres av venner. Generelt, er tilfredsstillende samvær med venner både privat og i skolesammenheng viktig for jenter. For gutter ga ikke støtte fra venner signifikant bidrag til å forklare gutters livstilfredshet, mens støtte fra medelever var den variabelen, av alle støt-

tevariablene, som bidro mest til å forklare livstilfredshet. Tilnærmet tre ganger flere gutter enn jenter rapporterte også at de hadde høy livstilfredshet selv om de fant det vanskelig å snakke med venner. Baumeister og Sommer viser at gutter vektlegger status og uavhengighet i venneforhold (42). Knyttet til våre resultater kan en anta at for gutter representerer medelever, mer enn generelle venner, mulighet for oppgaveorientert samvær, konkurranse og sammenligning. Noe som får betydning for livstilfredshet. Å være en del av det sosiale systemet som klassen representerer, samt å ha en tilfredsstillende posisjon, kan ha større effekt på gutters livstilfredshet enn den nærhet som erfares i mer generelle vennskap,

TABELL 3. Stegvis multippel regresjon vedrørende betydningen av sosiale støtteyttere for livstilfredshet fordelt på kjønn. Avhengig variabel livstilfredshet.

VARIABLER:	LIVSTILFREDSHET					
	β		R ²		Sig.	
	Gutt	Jente	Gutt	Jente	Gutt	Jente
Snakke med far	.12**	.16***				
Snakke med mor	.09*	.08*				
Snakke med venner	.03 ^{n.s.}	.11***	.13	.27	***	***
Skolestøtte medelever	.13***	.14***				
Skolestøtte lærer	.14***	.17***				
Skolestøtte foreldre	.08*	.20**				

β = standardisert koeffisient beta, ***p<.001; **p<.01; *p<.05, n.s. = non significant

og som synes å ha betydning for jenters livstilfredshet.

Skolerelatert støtte fra foreldre og lærere

Skolerelatert støtte fra foreldre hadde betydning for livstilfredsheten for ungdommer av begge kjønn. En kan anta at foreldres betydning er relatert til deres engasjement og støttende atferd.

Støtte fra lærer bidro til å forklare variansen i livstilfredshet. Skolen er arena for prestasjoner og faglig utvikling, men også for kvalitativt samvær og trivsel. En klasseromsatmosfære som preges av at læreren tar elevene på alvor, anerkjenner og ser de individuelle behov, vil kunne øke opplevelsen av å være en del av et sosialt støttende miljø og ha positiv innvirkning på livstilfredshet (43). Lærers betydning for ungdommers livstilfredshet kan være knyttet til vedkommendes posisjon for å ivareta og fremme et positivt og inkluderende læringsmiljø.

Metodiske styrker og svakheter

Studien må kunne sies å ha flere vesentlige styrker. Spør-

mål og skalaer i spørreskjemaet har blitt benyttet i tidligere undersøkelser i HBSC-studien. Instrumentet har vært gjennom omfattende testing og revisjon i løpet av de årene prosjektet har vært gjennomført. Utvalget er landsrepresentativt og størrelsen bidrar til stabilitet i funnene (24). En mulig svakhet ved studien er operasjonaliseringen av sosial støtte målt ved skalaen om problemrelatert støtte. Skalaen samlet oppnår relativt lav reliabilitet (=0,65). Spørsmålsformuleringen kan være årsaken til dette. Der vil være forskjellige oppfatninger av «ting som plager deg» i 15-års alder, hvor uttrykket kan bli upresist. Skalaen gir likevel et bilde på hvem i ungdommens nærmeste omgivelser de føler seg knyttet til. Resultatene er forenlig med tidligere undersøkelser hvor samme skala er benyttet (44). Regresjonsanalyser basert på tverrsnittsdata gir ikke mulighet for å undersøke årsaksforhold, utover den skiserte modellen hvor sosial støtte antas å ha effekt på livstilfredshet. Men en kan tenke at sammenhengen mellom variablene også kan være omvendt. For

å avklare slike forhold må det benyttes longitudinelle data der årsaksrekker kan undersøkes.

KONKLUSJON

Resultatene viste at formelle og uformelle relasjoner har betydning for ungdommers livstilfredshet. Men gutter og jenter vektla sine omgivelser forskjellig. For jenter ser tilbakemeldinger fra omgivelsene ut til å være viktig for hvordan de evaluerer sin egen livstilfredshet. For gutter understreker resultatene den stereotypiske oppfatning av maskulin selvstendighet og uavhengighet. Jentene vurderte sin livstilfredshet som lavere enn guttenes. Kjønnsmessige forskjeller bør derfor gis videre oppmerksomhet innen helsefremmende arbeid og forskning. Herunder kan det være sentralt å fokusere på sosialiseringprosesser som influerer utviklingen av kjønnsroller og ulike støtteytteres rolle i denne prosessen.

Femten prosent av ungdommene rapporterte lav sosial støtte, og dette er viktig å fokusere på. Det kan argumenteres for at det formelle apparat bør styrkes, for i større grad å kunne møte denne gruppens behov. En videre utbygging av lavterskeltilbud, eksempelvis skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom, kan være aktuelle tiltak.

REFERANSER

1. Park N. The Role of Subjective Well-Being in Positive Youth Development. *The Annals of The American Academy.* 2004;591.
2. Bergman MM, Scott, Young J. Adolescents' wellbeing and health-risk behaviours: Gender and socio-economic differences. *Journal of Adolescence.* 2001;24:183-97.
3. Konu AI, Lintonen TP, Rimpelä MK. Factors associates with schoolchildren's general subjective well-being. *Health Education Research.* 2002;17:155-65.

4. **Helse og omsorgsdepartementet.** NOU. Det er bruk for alle. Styrking av folkehelsearbeidet i kommunene. Oslo; 1998:18.
5. **Helse og omsorgsdepartementet.** Stortingsmelding. Resept for et sunnere Norge. Folkehelsepolitikken. Oslo; 2002–2003.
6. **Cohen S, Wills TA.** Stress, Social Support, and the Buffering Hypothesis. *Psychological Bulletin.* 1985;98:310–57.
7. **Eckenrode J, Gore S.** Stressful Events and Social Supports: The Significance of Context. In: Gottlieb BH, (ed). *Social networks and Social Support.* London: Sage Publications; 1981.
8. **Karasek R, Theorell T.** *Healthy Work: Stress, Productivity, and the Reconstruction of Working Life.* New York: Basic Books; 1990.
9. **House JS, Landis KR, Umberson D.** Social Relationships and Health. *Science.* 1988;240:540–4.
10. **Samdal O.** The school environment as a risk or resource for students' health-related behaviours and subjective well-being. (Doktoravhandling). Bergen: Universitetet i Bergen; 1998.
11. **Scholte R, Cornelis F, vanLieshout, vanAken.** Perceived Relational Support in Adolescence: Dimensions, Configurations, and Adolescent Adjustment. *Journal of Research on Adolescence.* 2001;11:71–94.
12. **Argyle M.** Subjective Well-Being. In: Offer A, (ed). *In Pursuit of The Quality of Life.* Oxford: Oxford University Press; 1996.
13. **Renwick R, Brown I, Nagler M.** Quality of Life in Health Promotion and Rehabilitation. *Conceptual Approaches, Issues and Applications.* London: Sage Publication; 1996.
14. **Baumeister RF, Leary MR.** The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachments as a Fundamental Human Motivation. *Psychological Bulletin.* 1995;117:497–529.
15. **Cauce AM, Mason C, Gonzales N, Hiraga Y, Liu G.** Social Support During Adolescence: Methodological and Theoretical Considerations. In: Nestmann F, Hurrellmann K. (ed). *Social Networks and Social Support in Childhood and Adolescence.* Berlin: deGruyter; 1994.
16. **Cauce AM, Srebnik DS.** Returning to social support systems: A morphological analysis of social networks. *American Journal of Community Psychology.* 1990;18:609–16.
17. **Peters JF.** Gender Socialization of Adolescents in the Home: Research and Discussion. *Adolescence.* 1994;29:913–34.
18. **Bauer P.** Memory for Gender-Consistent and Gender-Inconsistent Event Sequences by Twenty-Five-Month-Old Children. *Child Development.* 1993;64:285–97.
19. **Wickstrøm L.** The Emergence of Gender Difference in Depressed Mood During Adolescence: The Role of Intensified Gender Socialization. *Developmental Psychology.* 1999;35:232–45.
20. **Chu JY.** Adolescent Boys' Friendships and Peer Group Culture. *New Directions For Child And Adolescent Development.* 2005;107:7–22.
21. **Printstein MJ, Borelli JL, Chea, CS, Simon VA, Aikins JW.** Adolescent Girls Interpersonal Vulnerability to Depressive Symptoms: A Longitudinal Examination of Reassurance- Seeking and Peer Relationships. *Journal of Abnormal Psychology.* 2005;114:676–88.
22. **Colarossi L, Eccles JS.** A Prospective Study of Adolescent's Peer Support, Gender Differences and the Influence of Parental Relationships. *Journal of Youth and Adolescence.* 2000;29:661–78.
23. **Daniels-Beirness T.** Measuring Peer Status in Boys and Girls: A Problem of Apples and Oranges? In: Schneider B, Attili G, Nadel J, Weissberg R. (ed). *Social Competence in Developmental Perspective.* Dordrecht: Kluwer Academic Publishers; 1989.
24. **Health Behaviour in School-Aged Children: a World Health Organisation Cross- National Study.** Research Protocol for the 2001/02 Survey. Scotland: Child and Adolescent Health Research Unit, University of Edinburgh; 2001
25. **Huebner ES.** Initial development of the Students Life Satisfaction Scale. *School Psychology International.* 1991;12:231–40.
26. **Huebner ES, Alderman GL.** Convergent and Discriminant Validation of a Children's Life Satisfaction Scale: Its Relationship to Self- and Teacher-Reported Psychological Problems and School Functioning. *Social Indicators Research.* 1993;30:71–82.
27. **Samdal O, et al.** The psychosocial school environment. In: Currie C, et al, (ed). *Research protocol for the 2001/02 survey in the Health Behaviour in School-aged children survey.* Edinburgh: University of Edinburgh; 2001
28. **Torsheim T, Wold B, Samdal O.** The Teacher and Classmate Support Scale. *School Psychology International.* 2000;21:195–212.
29. **Bergman MM, Scott J.** Young adolescents' wellbeing and health-risk behaviours: gender and socio-economic differences. *Journal of Adolescence.* 2001;24:183–97.
30. **Diener E, Fujita F.** Resources, Personal Strivings, and Subjective Well-Being: A Nomothetic and Idiographic Approach. *Journal of Personality and Social Psychology.* 1995 May;68:926–35.
31. **Wickstrøm L.** The Emergence of Gender Difference in Depressed Mood During Adolescence: The Role of Intensified Gender Socialization. *Developmental Psychology.* 1999;35:232–45.
32. **Love KM, Murdock TB.** Attachment to Parents and Psychological Well-Being: An Examination of Young Adult College Students in Intact Families and Stepfamilies. *Journal of Family Psychology.* 2004;18:600–8.
33. **Chase-Lansdale PL, Wakschlag LS, Brooks-Gunn JA.** psychological perspective on the development of caring in children and youth: the role of the family. *Journal of Adolescence.* 1995;18:515–56.
34. **Tubman JG, Lerner RM.** Affective experiences of parents and their children from adolescence to young adulthood: stability and affective experiences. *Journal of Adolescence.* 1994;17:81–98.
35. **Young MH, Miller BC, Norton MC, Hill EJ.** The Effect of Parental Supportive Behaviours on Life Satisfaction of Adolescent Offspring. *Journal of Marriage and Family.* 1995;57:813–22
36. **Laible D, Carlo G.** The Differential Relations of Maternal and Paternal Support and Control to Adolescent Social Competence, Self-Worth, and Sympathy. *Journal of Adolescent Research.* 2004;19:759–82.
37. **Rohner RP, Veneziano RA.** The Importance of Father Love: History and Contemporary Evidence Review of General Psychology. 2001;5:382–405
38. **Wood JJ, Repetti RL.** What Gets Dad Involved? A Longitudinal Study of Change in Parental Child Caregiving Involvement. *Journal of Family Psychology.* 2004;18:237–49.
39. **Hetland J, Rekstad JB.** Mobbing og subjektive helseplager. Forholdet mellom direkte og indirekte mobbing, sosial støtte og psykiske og kroppslige helseplager blant norske tiendeklassinger. Bergen: Universitetet i Bergen; 1998.
40. **Amato PR.** Father-child relations, mother-child relations and offspring psychological well-being in adulthood. *Journal of Marriage and Family.* 1994;56:1031.
41. **Rudolph KD.** Gender differences in Emotional responses to interpersonal stress during adolescence. *Journal of Adolescent Health.* 2002;30:3–13.
42. **Baumeister RF, Sommer KL.** What do men want? Gender differences and spheres of belongingness: Comment. *Psychological Bulletin.* 1997;122:38–44.
43. **Natvig GK, Albrektsen G, Qvarnstrøm U.** Associations between psychosocial factors and happiness among school adolescents. *International Journal of Nursing Practice.* 2003;9:166–75.
44. **King A, Wold B, Tudor-Smith C, Harel Y.** The Health of Youth. A Cross-National Survey. Copenhagen; 1996